

Veiledning i utfylling av skjema for vedtak om helsehjelp til pasient uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen (Pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4 A)

Pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4 A gir på nærmere bestemte vilkår helsepersonell adgang til å yte somatisk helsehjelp til en person uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen. Slik helsehjelp kan først ytes når det er fattet vedtak om dette. Vedtaket treffes av den som har det faglige ansvaret for helsehjelpen, jf. 4 A-5 første ledd.

Skjemaet oppfyller lovens krav til hva vedtaket skal inneholde, herunder hva vedtaket går ut på, hvilke faktiske forhold og vurderinger som ligger til grunn for vedtaket, samt klagemulighet med mer. Det anbefales derfor at virksomheter i helse- og omsorgstjenesten tar skjemaet i bruk.

Skjemaet med veiledning kan lastes ned fra nettsiden www.fmno.no - se under Helse, omsorg og sosiale tjenester, tvang.

For utdypende veiledning vises til rundskriv IS-10/2008 Lov om pasientrettigheter kapittel 4 A som også finnes elektronisk tilgjengelig på ovennevnte temaside.

Vedrørende utfylling av skjemaet

Skjemaet er aktivt, dvs. at rubrikkene utvides etter behov. Det anbefales derfor å fylle ut skjemaet elektronisk.

Mest mulig informasjon bør skrives inn i rubrikkene, men det kan i enkelte tilfeller være aktuelt å bruke vedlegg. Det kan gjelde dokumentasjon på at det er fattet avgjørelse om at pasienten mangler samtykkekompetanse, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 4-3, eller det kan være journalnotat som gir utfyllende informasjon om pasientens helsetilstand. Bruk da den aktuelle rubrikken til å henvise til vedleggslisten bakerst i vedtaksskjemaet.

Rubrikk 1

Det er det helsepersonellet som er ansvarlig for helsehjelpen, som skal treffe vedtak om å utføre helsehjelpen med tvang. Med ansvarlig for helsehjelpen menes den som yter helsehjelpen. Det er en forutsetning at helsehjelpen ytes på en faglig forsvarlig måte. Den som fatter vedtaket må derfor være faglig kvalifisert til å ta beslutningen om at det er nødvendig å gi helsehjelpen med tvang. Vedtaket bør derfor fattes av lege og tannlege der det gjelder medisinske og odontologiske vurderinger. Det vil som oftest være lege eller tannlege som er ansvarlig for denne helsehjelpen. Det kan likevel ikke utelukkes at også annet helsepersonell kan være ansvarlig for helsehjelpen, som for eksempel sykepleier. Det kan blant annet være tilfellet for vedtak om tvungen pleie og omsorg. Hvem som skal regnes som kvalifisert, må vurderes i det enkelte tilfelle.

Kompetanse til å fatte vedtak om tvungen helsehjelp kan ikke legges til den som kun har en administrativ funksjon i virksomheten.

Rubrikk 2

Her opplyses hvem vedtaket gjelder, fødselsdato, adresse og telefon.

Rubrikk 3

I denne rubrikken beskrives pasientens nåværende helsetilstand og hvilken helsehjelp som vurderes iverksatt med tvang. Beskrivelsen skal gi et helhetsbilde av den helsetilstanden som ligger til grunn for vurderingen av at helsehjelp bør ytes. Det skal videre redegjøres for når og hvordan pasienten har motsatt seg den aktuelle helsehjelpen.

Rubrikk 4

Kapittel 4 A omfatter bare pasienter som mangler samtykkekompetanse, jf. § 4 A-2 første ledd. Vurderingen av samtykkekompetansen skal som hovedregel gjøres av det samme helsepersonellet som fatter vedtaket om tvungen helsehjelp, fordi samtykkekompetansen skal vurderes konkret i forhold til den aktuelle helsehjelpen som skal ytes. Avgjørelse av om en pasient mangler samtykkekompetanse skal være skriftlig og begrunnet, samt journalført. Kopi av eventuelt journalnotat som dokumenterer avgjørelsen, bør legges ved dette vedtaket.

I vurderingen av samtykkekompetansen skal det fokuseres på pasientens evne til:

- Å kunne uttrykke et bevisst valg,
 - Å forstå relevant informasjon som ligger bak beslutningen om å gi helsehjelp
 - Å forstå de sannsynlige følger av det å gi/ikke gi samtykke
 - Å vurdere informasjonen som er gitt til avveining av behandlingsoalternativene
- Pkt. 4.2.
- Dato for vurdering av samtykke.

Rubrikk 5

I denne rubrikken beskrives hvilke tillitsskapende tiltak som har vært forsøkt før det iverksettes tvungen helsehjelp, jf. § 4 A-3 første ledd.

Før det kan ytes helsehjelp til en pasient uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen, skal helsepersonellet forsøke med tillitsskapende tiltak. Dette innebærer at helsepersonell skal forsøke å legge til rette for helsehjelpen uten å bruke tvang.

Tillitsskapende tiltak kan bare unnlates dersom det er åpenbart formålsløst å forsøke dette, jf. § 4 A-3 første ledd. Det skal i så fall gis en begrunnelse for dette i rubrikken.

Rubrikk 6

I rubrikken skal det krysses av for type tvangstiltak som anvendes og tiltakets hyppighet skal oppgis (løpende, daglig etc.). Avkrysning for punktene a – e indikerer at tiltaket er et alvorlig inngrep, og at ansvarlig for helsehjelpen skal søke råd hos annet kvalifisert helsepersonell før vedtaket treffes, se rubrikk 7. Videre skal det gis en beskrivelse av tvangstiltakets innhold.

Rubrikk 7

Visse tiltak for å gjennomføre helsehjelpen, anses som alvorlige inngrep, jf. § 4 A-5 andre ledd. Dersom helsehjelpen innebærer et alvorlig inngrep skal den som er ansvarlig for helsehjelpen søke samråd med annet kvalifisert helsepersonell før vedtak om tvungen helsehjelp fattes. I denne

rubrikken skal det opplyses hvem man har samrådd seg med og hva denne/disse har uttalt. vi anbefaler at alle vedtak kontrasignerers.

Rubrikk 8

I denne rubrikken gis helsefaglig vurdering av hvorvidt vilkårene i § 4 A-3 andre ledd anses oppfylt. For det første må det gis en beskrivelse av hvorfor unnlattelse av å gi helsehjelp kan føre til *vesentlig helseskade*. Videre må det begrunnes hvorfor den aktuelle helsehjelpen er *nødvendig* for å hindre helseskaden. Til slutt må det foretas en vurdering av om det er *forholdsmessighet* mellom tvangstiltaket og behovet for helsehjelp.

Rubrikk 9

Der det er mulig skal det, før vedtaket treffes, innhentes informasjon fra pasientens nærmeste pårørende om hva pasienten ville ha ønsket, jf. § 4 A-5 siste ledd. I denne rubrikken opplyses hvem helsepersonell har kontaktet, og hva disse har opplyst. Dersom det ikke er innhentet informasjon, opplyses det om årsaken til dette.

Rubrikk 10

Etter at de helsefaglige vurderingene er gjennomført og det er innhentet opplysninger fra pasientens pårørende, skal det foretas en helhetsvurdering. En skal vurdere graden av motstand fra pasienten og hvorvidt pasienten kan forventes å gjenvinne samtykkekompetansen i nær fremtid. Tvungen helsehjelp skal bare benyttes hvor dette fremstår som den klart beste løsningen for pasienten.

Rubrikk 11

Vedtaket kan bare treffes for inntil ett år av gangen, jf. § 4 A-5 første ledd. Dersom vedtak om helsehjelp ikke blir påklaget og varer utover tre måneder, skal fylkesmannen av eget tiltak vurdere om det fortsatt er behov for helsehjelpen.

Rubrikk 12

Pasienten og pasientens nærmeste pårørende skal underrettes om vedtaket snarest mulig. Overordnet faglig ansvarlig skal ha kopi av underretningen. Underretning kan skje ved kopi av vedtaket eller på annen måte. Uavhengig av hvordan underretningen om vedtaket gis, må helsepersonell sørge for at pasient og pårørende får nødvendige opplysninger om klageadgang mv., se vedtaksskjemaet side 3.

Rubrikk 13

Kopi av vedtaket skal sendes til fylkesmannen i fylket der vedtaket er fattet.

Rubrikk 14

Skjemaet dateres og signeres av den som fatter vedtaket.

Rubrikk 15

I denne rubrikken angis eventuelle vedlegg til skjemaet.